

Opkomst en neergang van de tafeleend

Anders dan zijn naam suggereert, schijnt de tafeleend helemaal niet smakelijk te zijn. Toch wordt hij in het buitenland volop geschoten. Loodvergiftiging, voedselschaarste en verstoring door recreanten dragen vermoedelijk ook bij aan de teruglopende aantallen in Europa.

De tafeleend is eigenlijk een steppenvogel. De oorspronkelijke broedgebieden liggen in Centraal-Azië. Van hieruit heeft de soort vooral in de laatste honderd jaar een zegetocht door Europa gemaakt. Die expansie is op gang gebracht door het opdrogen van ondiepe steppenmeren in Centraal-Azië. De tafeleend vond nieuwe habitat in de vorm van zandgaten, waterwinreservoirs, visvijvers en stuwmeren. De soort heeft zowel binnen als buiten de broedtijd van deze nieuwe leefomgeving geprofiteerd.

Daarnaast is de toename van de driehoeksmossel in grote delen van Europa van invloed geweest. Waar deze mossel zich vestigde, zagen we een sterke stijging van de aantallen watervogels die erop foerageren. Ook de eutrofiëringsparadox heeft de tafeleend geholpen. Waar ecosystemen door overbemesting op hun kop worden gezet, blijken bepaalde dieren juist te profiteren van de overmaat aan voedsel. Zo is het extra voedselrijke water een stimulans gebleken voor broedende tafeleenden.

In Nederland pleisteren de tafeleenden vooral in het IJsselmeergebied, de zoete deltawateren en langs de grote rivieren. Na een aanvankelijk forse toename lijken de aantallen de laatste twee decennia gestabiliseerd. Op Europese schaal nam de soort tussen 1990 en 2000 zelfs met meer dan tien procent af. Ook Rusland, het belangrijkste broedgebied voor tafeleenden, laat een dalende trend zien. BirdLife International heeft de soort daarom de status *Declining* toegekend, terwijl de soort tot voor kort nog als *Secure* te boek stond.

Tafeleend volgt andere trend dan kuifeend

Hoewel de tafeleend met zekerheid al in de achttiende eeuw in ons land broedde, is hij pas vanaf het begin van de vorige eeuw een regelmatige broedvogel van ons land. Het

huidige aantal broedparen wordt geschat op 1700 - 2100 in de periode 1998 - 2000. Er wordt rekening gehouden met enige achteruitgang na 1980, maar eenduidig zijn de getallen niet. Het valt in elk geval op dat de tafeleend een andere trend volgt dan de kuifeend. De kuifeend neemt al lange tijd gestaag toe als broedvogel. Daarmee is duidelijk dat de tafeleend een andere ecologische positie inneemt dan de kuifeend, waarmee hij vaak in één adem wordt genoemd.

Geen kieskeurige eter

Voedselonderzoek in het IJsselmeergebied liet al zien dat tafeleenden minder afhankelijk zijn van driehoeksmosselen; ook slakken, muggenlarven en zelfs knollen van fonteinkruiden en waterinsecten staan op het menu. De tafeleend is daarmee een prima indicator voor complete onderwatervegetaties met bijvoorbeeld fonteinkruiden en kranswieren.

met een aandeel van zestien procent van de internationale populatie. Als overwinteraar is de tafeleend ook in Nederland duidelijk op zijn retour. De afnemende trend in winteraantallen is niet alleen bij ons, maar ook internationaal zichtbaar, conform de broedvogeltrend. Opvallend is dat op plekken waar de watervegetaties sterk zijn toegenomen, zoals in de randmeren van Flevoland, ook de aantallen tafeleend flink zijn gestegen. Het is een aanwijzing dat lokale voedselomstandigheden erg bepalend zijn voor de opvangcapaciteit.

Buitengewoon gevoelig voor verstoring

De tafeleend is relatief gevoelig voor verstoring in vergelijking met andere soorten eenden. Al op een afstand van driehonderd meter van watersporters vliegen tafeleenden op. Watersport is van invloed op de aantallen en verdeling van deze eenden in een gebied. Verstoring overdag van rustende en slapende tafeleenden is funest voor het functioneren van een pleisterplaats. Het feit dat de soort in grote groepen opereert maakt hem extra afhankelijk van rustige omstandigheden. Grote groepen rustende dieren vormen zich alleen in relatief grote ondiepe baaien, op geïsoleerde plassen in de buurt van grote wateren en achter leidammen waar rustig water voorkomt. Verstoring van groepen tafeleenden gebeurt soms al door één enkele recreant; meestal een plankzeiler of iemand in een klein bootje. Beiden kunnen in ondiep water komen, maar meestal zijn ze zich helemaal niet bewust van het verstoringseffect dat ze hebben.

Tijdens de rui zijn duikeenden extra kwetsbaar; ze kunnen dan zo'n vier weken lang niet vliegen. De ruiperiode, tussen eind juli en begin september, valt ongelukkig genoeg precies samen met de piekactiviteit van de zware watersport op de grote wateren. Nederland kende een enorme ruiplaats op het noordoostelijk deel van het Markermeer, langs de Houtribdijk tussen Lelystad en Enkhuizen. Maar sinds het begin van de jaren tachtig is die op zijn retour door de voortdurende opslibbing in dat gebied. Grote ruiplaatsen telt ons land inmiddels niet meer. Het is goed denkbaar dat de gesignaleerde achteruitgang óók te maken heeft met het ontbreken van dit soort sleutelgebieden die als een soort jaarlijkse flessenhals fungeren in het voorkomen van de soort. Alle reden om nog eens goed naar deze soort en zijn onderwaterhabitat te kijken. ●

Het verschil tussen kuifeend en tafeleend is ook te zien in de anatomie. De tafeleend heeft een wat langere snavel. Die is beter geschikt om te filteren, zoals ook zwemenden dat doen. De tafeleend vangt daarmee onder andere mosselkreeftjes van nog geen twee millimeter groot. Hij is dus minder direct verbonden met de opkomst van driehoeksmosselen dan de kuifeend. Een voordeel van zijn voorkeur voor ondiepere wateren met vegetatie is de verminderde kwetsbaarheid door staand-wantvisserij. In de netten van de IJsselmeervissers sneuvelen relatief veel meer kuifeenden dan tafeleenden.

De meeste mensen kennen de tafeleend vooral als winter- en trekvogel. De piek in het winterhalfjaar wordt betrekkelijk vroeg, in november bereikt. Nederland is een belangrijk overwinteringsgebied voor tafeleenden,

